

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧУБАР Василь Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: профільне навчання старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів технологій виробництва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHUBAR Vasily Vasilyevich - the candidate of pedagogical sciences, the associate professor, the associate professor of the theory and a technique of technological preparation, labor protection and health and safety of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: profile training of seniors of general education educational institutions of production technologies.

Стаття надійшла до редакції 24.09.2020 р.

УДК 378.014.25:303.424]:001.4(045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-191-190-193

ЩЕРБАК Ірина Володимирівна –

кандидат педагогічних наук, викладач кафедри інформатики Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4161-735X>

e-mail: irinasherbak19920626@gmail.com

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ХОЛДИНГІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ ПРОВІДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, заклади вищої освіти (ЗВО) прагнуть займати стійкі рейтингові позиції між конкурентами на національному та світовому рівнях. Зростання конкуренції на ринку праці та освітніх послуг, широке використання сучасних інформаційних технологій і засобів комунікацій в умовах несформованого Smart-суспільства спонукають вищу школу до пошуку нових способів підвищення конкурентоспроможності та створення конкурентних переваг. Кожен ЗВО прагне бути більш привабливим для своєї цільової аудиторії (абітурієнтів, студентів, роботодавців, органів державної влади, інвесторів та інших) [7, с. 133–138]. Ситуація, яка склалася на освітньому ринку, зумовлює більшість держав вносити на законодавчому рівні зміни в системи освіти. На ряду з цим, вимоги до якості освіти невинно зростають, це змушує зробити її інформаційно відкритою та більш доступною, а підвищення конкуренції в освітній галузі спонукає до створення механізмів оцінювання діяльності закладів освіти, зокрема формування світових рейтингів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним питанням конкурентоспроможності закладів освіти присвячені роботи таких дослідників: Л. Антонюк, М. Бабанський, О. Герасимов, Б. Горелова, В. Журавльова, І. Каленюк, І. Татарінов та інші. Питанню рейтингування закладів вищої освіти приділяли увагу С. Курбатова, Т. Олендр тощо.

Мета статті. Проаналізувати основні холдинги для формування світових рейтингів провідних університетів та визначити спільні критерії та індикатори обчислення рейтингу.

Методи дослідження. У статті використані загальні й спеціальні методи наукового дослідження: системний і проблемно-цільовий аналіз філософської, науково-педагогічної, спеціальної літератури, ресурсів мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Динамічність змін сучасного світу визначає вибір адекватних цілей для досягнення високих рейтингів та реалізації комплексу заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності університету в умовах ринкових відношень закладами освіти на ринку освітніх послуг.

Як стратегічні орієнтири розвитку управління системою вищої освіти необхідно використовувати прогнозовані фахівцями параметри розвитку освіти у пост індустріальному суспільстві – не менше 60 відсотків дипломованих фахівців і науковців у складі зайнятого населення [8, с. 33–38].

Сучасний університет світового класу передбачає реальне й відчутне перебування відповідного науково-виробничо-освітнього закладу в глобальному просторі. Тому успішна інтернаціоналізація – це необхідна передумова входження до елітного клубу лідерів сучасної освіти й науки. І якщо донедавна рівень інтернаціоналізації вимірювався відсотком іноземних викладачів та студентів, то протягом останнього десятиліття виникає та активно формується новий модус інтернаціоналізації, система міжнародних університетських рейтингів, які одночасно виконують роль «судді та медіатора» сучасної академічної ойкумени [5].

Підвищення конкуренції в галузі освіти, зумовило створення механізмів оцінювання діяльності закладів освіти. Оцінювання діяльності

ЗВО повинно проводитись, як на державному рівні, так і незалежними експертними установами, що враховують індекс академічної доброчесності, індекс академічної репутації ЗВО, індекс задоволеності роботодавців випускниками університетів, досягнення закладу освіти, побажання студентів, науковців, науково-педагогічних працівників.

У світовій практиці, незалежні організації, займаються розробкою і реалізацією методів незалежного оцінювання якості освіти, зокрема рейтингів освітніх закладів, використовуючи результати міжнародних порівняльних досліджень в галузі освіти. Розглянемо, приміром, такі інформаційні холдинги, за допомогою яких формуються світові рейтинги університетів: THE World University Rankings (щорічне видання університетських рейтингів за версією журналу Times Higher Education) [4]; QS World University Rankings (глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг найкращих вищих навчальних закладів світового значення за показником їх досягнень у галузі освіти і науки. Розрахований за методикою британської консалтингової компанії Quacquarelli Symonds (QS) [3]); The Academic Ranking of World Universities (складається в Інституті вищої освіти Університету Шанхай Цзяотун) [6].

Викладання, дослідження, інтернаціоналізація та працевлаштування – критерії, за якими QS World University Rankings, порівнює заклади освіти. QS щороку ранжує понад три тисячі освітніх закладів світу.

Методика ранжування QS World University Rankings полягає в обчисленні рейтингу за шістьма індикаторами, які оцінюють чотири ключових критерія. Кожен індикатор має свій відсоток від загального бала.

До критерію «дослідження» відносяться такі індикатори: академічна репутація університету – 40 %, кількість цитувань на одного співпрацівника професорсько-викладацького складу – 20 %. Критерій «працевлаштування» та «викладання» оцінюють індикатори «репутація університету серед роботодавців» з вагою 10 % та «співвідношення чисельності професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти та чисельності студентів» з вагою 20 % відповідно. Останній критерій «інтернаціоналізація» враховує індикатори «співвідношення кількості іноземних співпрацівників професорсько-викладацького складу та загальної кількості співпрацівників професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти» та «співвідношення кількості іноземних студентів і загальної кількості студентів закладу вищої освіти» з вагою по 5 %.

До першого індикатора належать дані опитування представників експертної академічної спільноти, який включає погляди науково-педагогічних і педагогічних працівників, щодо якості освіти закладів вищої освіти на світовому рівні. До уваги беруться дані за останні три роки.

Репрезентанти опитування не можуть голосувати за заклад вищої освіти, в якому працюють. Натомість вони мають право, на свій розсуд, оцінити до тридцяти університетів.

Другий індикатор містить в собі співвідношення загальної кількості цитувань і загальної чисельності працюючих в ЗВО науково-педагогічних і педагогічних працівників. До уваги береться інформація за останні п'ять років. На основі бібліометричної бази даних Scopus проводиться оцінка цитування наукових робіт. Вага цього індикатору становить 20 %.

До третього індикатора належить інформація, отримана під час глобального експертного опитування представників організацій. Цей індикатор окреслює думки керівництва організацій, щодо професійних компетенцій та можливих шляхів впровадження інновацій в професійну діяльність випускників, прийнятих на роботу. Вага цього індикатору становить 10 %.

Четвертий індикатор базується на даних співвідношення професорсько-викладацького складу до числа студентів. Для якості викладання цей показник є основним, адже відсутність достатньої кількості науково-педагогічних і педагогічних працівників негативно впливає на якість викладання, ускладнює організаційну, методичну та наукову роботу. Вага цього індикатору становить 20 %.

П'ятий та шостий індикатори пов'язані з інтернаціоналізацією закладів вищої освіти. Їх вага становить по 5 % кожний.

Методика ранжування THE World University Rankings включає в себе обчислення рейтингу за тринадцятьма індикаторами для п'ятих ключових критеріїв. Кожен критерій має відповідний відсоток від загального балу.

Перший критерій «викладання (освітне середовище)» оцінюється за п'ятьма індикаторами: «академічна репутація (індикатор включає дані експертного опитування представників академічної спільноти, який відображає думки науково-педагогічних і педагогічних працівників про якість викладання в закладах вищої освіти світу)» – 15 %, «співвідношення чисельності професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти та чисельності студентів – 4,5 %, «співвідношення числа працівників, які мають науковий ступінь кандидата і доктора та числа бакалаврів, які навчаються на магістрів» – 2,25 %, «співвідношення числа працівників, які мають науковий ступінь кандидата і доктора та загальної кількості працівників професорсько-викладацького складу» – 6 %, «співвідношення доходу закладу вищої освіти від наукової діяльності та загальної кількості працівників професорсько-викладацького складу» – 2,25 %.

Другий критерій «дослідження (обсяг, дохід і репутація)» оцінюється індикаторами: «наукова репутація (індикатор включає дані експертного опитування представників академічної спільноти, який відображає думки науково-педагогічних і

педагогічних працівників про якість дослідження у закладах вищої освіти світу)» з вагою 18 %, «співвідношення доходу закладу вищої освіти від дослідницької діяльності та загальної кількості працівників професорсько-викладацького складу (індикатор нормалізується за паритетом купівельної спроможності, виходячи з національної політики та економіки конкретної країни)» – 6 % та «співвідношення опублікованих наукових праць та загальної кількості працівників професорсько-викладацького складу» з вагою також 6 %.

Наступний критерій «цитовання, впливовість, авторитетність» має один індикатор «загальна цитованість наукових публікацій (цитовання наукових публікацій оцінюється на основі бібліометричної бази даних Elsevier. Дані включають понад 25 тисячі наукових журналів, індексованих базою даних Scopus корпорації «Elsevier», та всі індексовані видання за п'ятирічний період)» з вагою 30 %.

Критерій «міжнародний імідж: студенти, співробітники, дослідження» з індикаторами «співвідношення кількості іноземних студентів та загальної кількості студентів закладу вищої освіти», «співвідношення кількості іноземних співпрацівників професорсько-викладацького складу та чисельності місцевих співпрацівників професорсько-викладацького складу закладу вищої освіти», «співвідношення кількості наукових публікацій, де є принаймні один іноземний співавтор, та загальної кількості наукових публікацій закладу вищої освіти» з вагою по 2,5 % кожен.

Останній критерій «дохід від промисловості: інновації» з індикатором «співвідношення доходу закладу вищої освіти від підприємств за дослідницьку діяльність та загальної кількості працівників професорсько-викладацького складу» – 2,5 %.

За вище описаними критеріями, THE World University Rankings, порівнює заклади вищої освіти для того, щоб дати збалансовану найповнішу порівняльну характеристику університету, яка користується довірою у студентів, науково-педагогічних та педагогічних працівників, керівників університетів, промислових організацій, уряду. Характеристика включає в себе такі аспекти, як: викладання (освітнє середовище); дослідження (обсяг, дохід і репутація); цитування, впливовість, авторитетність; міжнародний імідж: студенти, співпрацівники, дослідження; дохід від промисловості: інновації.

Методика ранжування ARWU [2] включає в себе обчислення рейтингу, який ведеться за шістьма індикаторами для оцінки чотирьох ключових критеріїв.

Критерій «якість освіти» оцінюється за «Alumni. Загальна кількість випускників-лауреатів Нобелівської премії або Медалі Філдса (випускниками вважаються ті, хто отримав ступінь бакалавра, магістра, кандидата наук або доктора наук в конкретному університеті. Різні ваги встановлюються відповідно до періодів отримання ступенів)» – вагою 10 %.

Наступний критерій «якість професорсько-викладацького складу» має два індикатори «Award. Загальна кількість співпрацівників професорсько-викладацького складу – лауреатів Нобелівської премії або Медалі Філдса (той, хто працював у закладі вищої освіти на момент отримання премії. Різні ваги встановлюються відповідно до періодів отримання премії)» та «HiCi. Загальна кількість високо цитованих науковців у різних предметних галузях (2018 року для виявлення високо цитованих науковців використовувався список станом на 15 грудня 2017 року, розроблений компанією Clarivate Analytics)» з вагою по 20 %.

Слідуючим розглянемо критерій «наукова продуктивність» з індикаторами «N&S. Загальна кількість статей (article), опублікованих у кращих світових академічних виданнях – «Nature» і «Science» за п'ятирічний період – 20 % та «PUB. Загальна кількість статей (article), проіндексованих у «Science Citation Index – Expanded» і «Social Sciences Citation Index» за останній рік» – 20 %.

Критерій «середня наукова продуктивність» має індикатор «PCP. Зважений показник п'яти попередніх параметрів в розрахунку на одного співпрацівника професорсько-викладацького складу» з вагою 10 %.

Головним чинником вагомого впливу Academic Ranking of World Universities є те, що його методика ранжування є науково обґрунтованою, стабільною та прозорою. 31 грудня 2003 року EU Research Headlines поінформували про роботу ARWU: «Університети були ретельно оцінені за допомогою ряду індикаторів, що характеризують ефективно виконання дослідження» [1].

Отже, світові рейтинги університетів, QS World University Rankings, THE World University Rankings та The Academic Ranking of World Universities, несуть вагомий внесок у якість освіти країн. За допомогою цих інформаційних холдингів, університет може показати свої сильні сторони, щоб мати високий показник конкурентоспроможності серед ЗВО та привертати увагу майбутніх студентів, їх батьків, науково-педагогічних, педагогічних працівників та роботодавців.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку.

Проаналізувавши методику роботи QS World University Rankings, THE World University Rankings та Academic Ranking of World Universities, які вважаються найавторитетнішими та найвідомішими у світі, дійшли висновку, що критерії та індикатори, які використовуються для ранжування рейтингу, мають схожість. Проте їхня вага суттєво різниться.

QS World University Rankings вважає основним критерієм дослідження про академічну репутацію університету (40 %), а кількість цитувань на одного співпрацівника професорсько-викладацького складу (20 %). Тоді як в THE World University Rankings три критерії (викладанням, дослідженням і цитуванням) мають однакову вагу – по 30 %. За дослідженнями Academic Ranking of World

Universities основними є два критерії: якість професорсько-викладацького складу та наукова продуктивність, які мають вагу по 40 % кожен.

За індикатором цитування наукових публікацій між цими рейтингами виявляється подібність: QS World University Rankings – кількість цитувань на одного співпрацівника професорсько-викладацького складу (20 %); THE World University Rankings – цитування, впливовість, авторитетність (30 %); ARWU – високо цитовані науковці в різних предметних галузях (20 %).

Відмінність полягає в інтернаціоналізації університетів. QS World University Rankings оцінює її за двома індикаторами: співвідношення кількості іноземних співпрацівників професорсько-викладацького складу й загальної кількості співпрацівників професорсько-викладацького складу ЗВО (5 %) та співвідношення кількості іноземних студентів і загальної кількості студентів ЗВО (5 %).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Academic Ranking of World Universities (ARWU). 2018. С. 3. URL: <https://drive.google.com/file/d/17rZNParkJoY70ny6Nq9eRCCtA2X1aHP/view> (дата звернення: 15.08.2020).
2. Academic Ranking of World Universities. URL: <http://www.shanghairanking.com/index.html>. (дата звернення: 14.08.2020).
3. QS World University Rankings. URL: <https://cutt.ly/oaokyN1> (дата звернення: 14.08.2020).
4. THE World University Rankings. URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>. (дата звернення: 14.08.2020).
5. Татарінов І.Є., Герасимов О.В. Методичні рекомендації щодо вивчення думки роботодавців та випускників стосовно рейтингу вищих навчальних закладів України. Луганськ: ДУ НДІ соціально-трудових відносин, 2011. 85 с.
6. Університет Шанхай Цзяотун (ARWU). Вікіпедія. URL: <https://cutt.ly/ЕаозdXv> (дата звернення: 15.08.2020).
7. Харківська А.А. Стратегія позиціонування ЗВО: від управління витратами до управління результатами. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. праць молодих вчених / Дрогобиц. держ. пед. ун-т імені*

Івана Франка. Дрогобич: Гельветика, 2018. Вип. 22. Т. 2. С. 133–138.

8. Харківська А.А. Управління системою вищої освіти в контексті XXI ст. *Новий Колегіум*. 2011. №. 3. С. 33–38.

REFERENCES

1. *Academic Ranking of World Universities (ARWU)*. 2018. S. 3.
2. *Academic Ranking of World Universities*.
3. *QS World University Rankings*.
4. *THE World University Rankings*.
5. Tatarinov, I.Ie., Herasymov, O.V. (2011) *Metodychni rekomendatsii shchodo vyvchennia dumky robotodavtsiv ta vypusknnykiv stosovno reitynhu vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy* [Methodological recommendations for studying the opinion of employers and graduates about the rating of higher educational institutions of Ukraine]. Luhansk.
6. *Universytet Shangkhai Tsziaotun (ARWU)* [Shanghai Jiao Tong University].
7. Kharkivska, A.A. (2018) *Stratehiia pozytsionuvannia ZVO: vid upravlinnia vytratamy do upravlinnia rezultatamy* [A strategy for positioning HEI from cost management to results management]. Drohobych.
8. Kharkivska, A.A. (2011) *Upravlinnia systemoiu vyshchoi osvity v konteksti XXI st.* [Management of the higher education system in the context of the XXI century].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЩЕРБАК Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри інформатики Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Наукові інтереси: теорія та методика управління освітніми закладами.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHCHERBAK Iryna Volodymyrivna – PhD of Pedagogical Sciences, lecturer at the Department of Informatics Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council.

Circle of research interests: theory and methodology of management of educational institutions.

Стаття надійшла до редакції 16.08.2020 р.

УДКУ 37.022

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-191-193-197

ЩИРБУЛ Олександр Миколайович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7541-509X>
e-mail: a.shirbul@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «НАРОДНІ РЕМЕСЛА»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реформування повної загальної середньої та вищої освіти передбачає реалізацію багатьох

освітніх завдань одним з яких є створення умов для розкриття й збагачення внутрішнього потенціалу людини, розвиток її творчих здібностей, формування